

Регионално развитие и стратегия на България в условията на европейското регионално развитие

Докторант Борислав Стаменов*

* Международно Висше Бизнес Училище
e-mail: bdstamenov@abv.bg

Regional development and strategy of Bulgaria in the european regional development

PhD Student Borislav Stamenov*

*International Higher Business School
e-mail: bdstamenov@abv.bg

Abstract: Regional economy and regional geography reflect, correct and at the same time creating a product associated with forecasting, planning and management of economic processes. Complex nature of economic developments in the bilateral relationship with regional resources, the extent and quality of their use. Any underestimation of regional development leads to rapid exhaustion of opportunities for economic growth. Modern regional economy is more flexible, entirely focused on consumer needs and have open borders. That is why the regional economy acquires new meanings.

JEL Classification: R11, R58.

Key words: Regional development, regional policy, European Union.

Въведение

Регионалното развитие е съвкупност от икономически, законодателни и административни мероприятия и действия, осъществявани от държавните и местните органи на управление с цел ускоряване на регио-

налния икономически растеж и преодоляване на регионални диспропорции в държавата.

Решенията за регулиране и управление на регионалното развитие в България в условията на пазарната икономика са свързани с развитието на държавното регулиране и усъвършенстване на пазарните механизми, както и осигуряване на условия за самоуправление и самофинансиране на общините. Концепцията за регионалната политика е обвързана с националните закони и институционални рамки, както и с изискванията на европейската интеграция.

Реализацията на регионалното развитие зависи от законодателните решения по отношение на териториалното устройство, стимулиране на икономическото развитие по региони, административното деление на страната, местното самоуправление. Основните регулационни механизми, използвани за реализация на регионалната политика, се регламентират от национални закони, разработени в съответствие със законодателството на Европейския съюз.

Регионалната икономика е част от регионалното развитие и политика, на които Европейският съюз разчита в желанието си да се хомогенизира и да започне да играе самостоятелна водеща роля в световните отношения.

Общините са единен общественосоциален организъм, в който населените места функционират едновременно и като самостоятелно управляващи се единици, и като елемент от по-голяма система, обединена от стопански и социални връзки с решаваща роля за позитивното общественоекономическо, териториалноустройство, градоустройство и културно развитие на държавата като цяло.

1. Възникване и развитие на регионалната икономика

В края на XIX-ти век учените правят опити да обяснят стопанската действителност и да изследват въпросите на териториалната организация на производството.

Теорията за локализацията възниква успоредно с необходимостта да се въздейства върху общия ход на разположението на промишленото и селскостопанското производство. Първите опити в нейното изграждане принадлежат на немската икономическа школа. Чрез най-ярките си представители – А. Вебер, създател на промишления щандорт¹¹⁰ и Й. Тюнен, създател на учението за селскостопанския щандорт¹¹¹, се поставя началото на една теория за териториалното разположение на

¹¹⁰ Вебер, А. Теория размещения промишленности. Л.-М., 1926 г., М. стр. 33-34

¹¹¹ Тюнен, И. Г. Изолированное государство. М., 1926 г., М.; стр. 52-53

предприятие, с което се цели да се внесе по-голяма устойчивост в стопанството срещу появяващите се кризи.

През 30-те години на ХХ-ти век локализационните изследвания са поставени на по-високо научнотеоретическо равнище. Американският икономист А. Хувър въвежда в теорията на локализацията някои нови фактори и построява модел за развитие на стопанството. Немският учен А. Льош е основоположник на теорията за „пространствената икономика“¹¹². В нея той застъпва широк кръг въпроси на териториалното разположение на икономиката като цяло.

В периода след Втората световна война някои автори изразяват становището, че разположението на едни отрасли е непосредствено свързано с разположението на други отрасли. Между тях е В. Айзард, който доразвива идеите на пространствената икономика. (Теоретическите позиции на В. Айзард са изложени в труда му „Локализация на пространствена икономика“, а методологията на комплексното проучване на района – в „Методи на регионалния анализ“). В кръга на неговите теоретически изследвания, свързани с тази научна област, влизат проблемите на международните връзки, структурата на градовете, локализиращото влияние на определени фактори в промишлеността, методологически проблеми и други. Така възниква новото научно направление, тясно свързано с изучаването в пространствен аспект на икономическата дейност на човека.

В България регионалните икономически изследвания се развиват бързо с оглед задоволяване нуждите на плановата икономика и за усъвършенстване на териториалната организация и структура на общественото производство с цел повишаване на неговата ефективност. През периода 1968 – 1970 г. се провежда крупно за нашата държава регионално изследване на развитието на производителните сили в подрайон София – Перник с цел разработване на предпланови научнообосновани документи, прогнози и хипотези за перспективно развитие на подрайона и на столичното стопанство.

Непрекъснато се разширява базата за научни изследвания и подготовка на кадри в областта на регионалната икономика. Създадена е Дирекция по териториално планиране и разположение на производителните сили към Научния център по планиране към ДКП, научните звена в редица отраслови институти, а към ВИИ „К. Маркс“ са изградени катедра „Регионална икономика“ и научноизследователска лаборатория „Развитие на столичното стопанство“. Във ВСФИ – Свищов, е изградена научна лаборатория по регионална икономика.

¹¹² Льош, Л. Географическое размещение хозяйства. М., 1959 г., М.; стр. 26

Значителна е в международен аспект работата, която се извършва от регионалните икономически комисии в рамките на ООН. Към генералния секретар на ООН съществува Консултативен комитет по регионално развитие, създаден през 1966 г. и реорганизиран през 1970 г. Под ръководството на този комитет се извършват теоретически и приложни разработки, свързани главно с програмиране на териториалното разположение на производителните сили. Широко известни са публикациите на редица национални изследователски центрове, извършващи изследвания в областта на регионалното планиране, регулирането и развитието на градовете, опазването на природната среда и други.

Регионалната икономика, както и теорията и практиката на регионалните изследвания не остават неизменими във времето. Една от главните им задачи е разкриване на нови тенденции и характерни типологични черти на съвременността. По същество развитието на регионалната икономика като наука отразява обективните потребности на нашето развитие. Успоредно с това тя е звено в системата от обществени науки, които са призвани да повишават степента на научното обслужване на практиката в изпълнение на икономическата политика на страната и да съдействуват за ускорено изграждане на материално-техническата база.

2. Обхват, подходи и механизми за регионално развитие

Стопанската и жизнената дейност на човека протичат в определена територия. В зависимост от спецификата и особеностите на природния комплекс съществуват различни предпоставки за организиране на икономическа дейност, за формиране на определен икономически потенциал на територията и изграждане на инфраструктурна база. Едновременно с формирането на икономическия потенциал на територията се изгражда и конфигурацията на демографската ситуация, а това е качествен белег за стопанска и жизнена усвоеност на територията. Такава постановка може да се приеме и развива, когато се отнася за стопанско и жизнено усвояване на нови територии, което по-рядко се среща в реалната действителност на настоящия етап. По-често се налага да се насочват и регулират стопанската и жизнената дейност на човека в усвоени вече територии със сформирана производствено – стопанска структура, със селищна мрежа и демографска конфигурация.

Регионалното развитие включва три основни групи мероприятия и дейности: икономически, административни и законодателни. Водещо място имат така наречените икономически дейности. Те са свързани главно с механизма на регионалните инвестиции, с финансовия ме-

ханизъм и произтичащите от него възможности за финансови, данъчни, митнически, валутни и други преференции при реализацията на определени регионални проекти, някои пазарни подходи, като цени, стимули, забрани, ограничения и други, произтичащи от режима за устройство на територията, поставените цели и задачи за икономическото и социалното развитие на съответната регионална структура.

Втора група дейности имат законодателен характер и са свързани преди всичко с формиране на т.нар. законодателна основа, върху която по-нататък следва да се реализира практически регионалното развитие. Тук се включват закони с конкретно регионално проявление или закони, за които е нужно да се даде съответна регионална проекция или нюансировка, както и някои нормативни документи от по-нисък ранг, свързани с практическата реализация на регионалното развитие.

Третата група са така наречените административни дейности по формирането и реализирането на регионалното развитие. Те включват главно административно-управленски мероприятия, като например функции на административно-териториалните единици, промени в административно-териториалното деление и обхвата на отделните териториални единици, нормативни документи с регионално или локално значение. За регионалното развитие трябва да се разработят също механизми за неговото реализиране-необходими ресурси, особено финансови, както и управленски механизъм. Понякога определени програми в зависимост от тяхната важност, обхват в територията и продължителност във времето се институционализират и се създават съответни държавни или локални органи на управление. В този смисъл особено полезни в практиката на регионалното развитие са т.нар. агенции за регионално развитие, регионални инвестиционни фондове и други подобни регионални институционални звена.¹¹³

Опитът на България се свързва с това, че бяха създадени агенции за регионално развитие. Те се финансираха от програмата ФАР на Европейския съюз. Разбира се, институционалното осигуряване на регионалното развитие познава и други форми, като например бизнес центрове, регионални инвестиционни фондове, регионални акционерни дружества с оглед привличане на частни инвестиции и частния бизнес, регионални търговско-промишлени камари и сдружения и други. Те създават възможност за по-голяма гъвкавост, координиране и еднопосочност на действията, целите и ресурсите по реализирането на съответната регионалното развитие.

¹¹³ www.legaltheory.org/index.php?rid=19&id=59 - 25k

„Необходимо е разработването и провеждането на обоснована регионална политика, отчитаща условията и особеностите на конкретните териториални общности и интересите на населението, което живее в тях. Въпросите свързани с равнището на развитие на основните териториални общности в страната-общините, винаги са били значими и актуални”¹¹⁴.

Важно място в подходите за регионалното развитие на съвременния етап заема т.нар. пазарен механизъм. При него все по-голяма свобода трябва да намират пазарните механизми, ограничаването на участието на централните държавни органи в икономическите отношения, както и провеждането на преференциална регионална политика от централната изпълнителна власт.

Икономическите механизми за регионално въздействие намират все по-голямо приложение и включват: субсидиране на инвестиции, разширяване мрежата от нови работни места, финансово-кредитни, данъчни и други облекчения за инвестициите, разширяване участието на частния бизнес в конкретните регионални програми и т.н. Особена роля за реализацията на регионалното развитие в качеството си на механизми имат данъчните и кредитните лостове. Те се отнасят главно до ограничаване на лихвения процент, разсрочване на плащанията по кредитите за определен период от време, определяне дългосрочния характер на предоставените заеми или даване на конкретни гаранции, включително държавни, общински или други по отношение на заемите. Към съвременните механизми за регионалното развитие са и тези с фискален характер, което може значително да увеличи така наречената привлекателност на територията по отношение на инвестиции и да формира определени регионални икономически стимули за ускоряване на инвестиционната дейност.

Системата на фискалните механизми включва и държавни облекчения по отношение формирането на цените или изменението на тези цени за определен период от време за някои важни териториални ресурси, като например земя, вода, дървесина, електроенергия и други. Изхождайки от световната практика, може да се отбележи, че от така наречените икономически механизми за регионално развитие най-широко се прилагат данъчните облекчения по отношение на определен срок за подпомагане на новоизградените предприятия в региона, като например ускорена амортизация, отстъпки от данъка върху печалбата, намаление на поземления данък или данъка върху бизнеса и т.н. Регионалната икономическа политика се провежда и спрямо

¹¹⁴ Янкова, Н., сп. Икономически изследвания, издава ИИИ на БАН, София 2002 г., стр. 3-4.

територии, които се отличават с висока степен на индустриализация и концентрация на мощности и на население (т.е. урбанизирани територии). В такива територии се прилагат т.нар. икономически антистимули, които се свеждат главно до ограничения, забрани, контрол, глоби, такси или завишени данъци, включително и някои специфични видове данъци. Крайната цел на антистимулите е да се ограничи икономическото развитие на определени процеси и явления върху съответната територия. Тези механизми широко се прилагат в по-високоразвитите индустриални страни и техни територии, главно в т.нар. градски агломерации, мегаполиси, високоурбанизирани индустриални зони и т.н.

Към съвременните механизми за регионално развитие се включва и т.нар. рисково финансиране. По същество това е компенсиране на недостига на инвестиции при реализирането на отделна регионална програма. Тези инвестиции обикновено се насочват към малки и средни предприятия или към някои стартови проекти за създаване на нови отрасли и дейности или пък за приватизация на държавни фирми и компании. Най-често за тази цел се създават регионални инвестиционни компании или фондове. Тези форми на рисково финансиране могат да бъдат конкретизирани и обогатени съобразно целите, обхвата и задачите на регионалната програма. По принцип крайните финансови продукти трябва да бъдат пазарно ориентирани и да имат характер на дългосрочни инвестиции.

Все по-важно място в съвременните подходи и механизми за регионално развитие намира т.нар. научно-техническа политика и технологична дифузия. Същността на този механизъм се състои в използването на техническия, прогрес и най-новите достижения на науката, техниката, технологиите, образованието и квалификацията като реално действащ инструмент за регионално развитие и преди всичко в изграждането на т.нар. технополиси. Световният опит в реализирането на теорията за технополисите показва, че това е подход, при който се стимулира развитието на отрасли в т.нар. "високи технологии" чрез инвестиции, субсидии и финансова помощ от страна на държавата и регионалните власти за създаване на техническо оборудване, на специфична инфраструктура в определени територии, за да може да се въведат в реално действие най-новите достижения на науката и техниката. Съвременните технополиси, които се изграждат в страните на Западна Европа, САЩ и Япония, са свързани главно с реализация на научно-техническите достижения в областта на електрониката, роботехниката, биотехнологиите, химията и енергетиката.

Обикновено технополисите възникват около големите градове близо до реномирани университети със значителен научноизследователски капацитет. На практика там се осъществява "дифузия" на новите тех-

нологии в регионалната икономическата среда. По този начин се стимулира инвестиционният процес, ускорява се икономическият растеж, повишава се степента на заетост и възможности за повишаване образованието, квалификацията и преквалификацията на значителна част от активното население в региона. Стимулиращият ефект от технополисите се реализира чрез коопериране на полезни резултати от научната сфера, образованието и производствено-стопанската дейност в региона. Като нова форма за реализация на икономическата политика технополисите, някъде наричани технологични или научни паркове, са предпоставка за ускоряване на икономическия растеж, за подобряване на инвестиционния климат и в някои периферни региони, отличаващи се с по-ниска степен на икономическо развитие и необходимост от ускоряване на техния икономически растеж.

Важно място сред механизмите на политиката за регионално развитие има привличането на чуждестранен капитал. Този механизъм се реализира както в мащабите на държавата, така и по регионите. Особено добри условия за привличане на чуждестранни инвестиции създават свободните икономически зони и технополисите. „Ето защо изграждането на тези зони и регионалните програми за развитие на производствата и дейностите на тяхната територия се осъществява съвместно от заинтересованите страни и страната, приемаща законите на своя територия”¹¹⁵.

Териториално свободните икономически зони се ориентират към благоприятното транспортно-географско положение на пограничните територии, на възлови пунктове на трансевропейските коридори, обслужващи товарите, пътничкопотоците и газопроводите, нефтопроводите, фериботните презморски и речни пространства. Това е особено актуално и за България, която има възможност за изграждане на такива зони и реализация на конкретни регионални инвестиционни програми за активизиране на икономическото състояние на дунавското крайбрежие, черноморското крайбрежие, южните и западните погранични територии. За България е важно създаването на регионални структури, като например пристанището в град Лом, което е част от област Монтана. Привличането на чуждестранните инвестиции ще създаде възможности за разкриване на нови работни места, за усвояване на нови технологии, както и за развитие на местната регионална икономика и в крайна сметка за ускоряване на регионалния икономически растеж.

¹¹⁵ Василева, Л. и колектив, Регионално планиране и прогнозиране, 2002 г., Тракия, С. стр. 137-139

Концепцията за регионално развитие е обвързана със законовите и институционни рамки за утвърждаване на принципите на пазарната икономика и изискванията, провеждани по линията на европейската интеграция и формирането на националното развитие.

При реализация на регионалното развитие на общинско ниво, важно значение придобива изборът на приоритетите в:

- структурата на регионалната икономика: съчетаване на отраслите от регионалната икономика, услугите и високите технологии;
- структурата на частния сектор при разграничаване на малките и средни предприятия и акционерния частен капитал;
- разкриването на нови работни места, намаляването на безработицата и въвеждане на съвременното разбиране на непълна заетост, т.е. не като форма на намаляване на безработицата, а допълване на доходите чрез допълнителна почасова работа;
- повишаването на доходите на човек от населението чрез увеличаване относителния дял на заетите в условия на високи работни заплати;
- внедряването на технически новости и новите технологични отрасли и формиране в регионалната икономика на научни изследвания и пилотни организации;
- екологосъобразността при локализирането на производството и дейностите на територията на общините, икономическите райони и по държави. Забрана за внедряване на технологии, машини и съоръжения несъобразени с екологията.

Икономическото райониране се превръща в основа за регулиране на регионалното развитие чрез регионалните политики. Стратегическото планиране и разработка на национална и общоевропейска схема за териториално разположение на производителните сили неразривно е свързано с икономическото райониране.

Икономическото райониране се извършва върху основата на изводите и оценките, направени чрез прилагане на система от методи и показатели, присъщи на физическата и икономическата география, регионалната икономика и регионалното планиране. След определяне на физическите граници (географските граници) на територията се отчитат вътрешните и външните икономически връзки, транспортната достъпност, инфраструктурата и разположението на производителните сили. Не се подценяват и ролята на историята, етноса, традициите, навиците и религията.

Определянето на същността на икономическия район е дискуссионно. Икономическият район според Н. Н. Брадистилев е производствено-

териториален комплекс с максимално развити вътрешни производствени връзки и специализация на територията спрямо икономиката в общодържавен мащаб.

Ученият Ст. М. Баламезов дава следното определение на района: "Икономическият район е географски цялостна териториална част от народното стопанство на страната със своя производствена специализация, трайни вътрешноикономически връзки и е неразривно свързан с другите части чрез териториалното разделение на труда."¹¹⁶

Може да се приеме, че икономическият район е териториално обособена цялост, исторически създаден и развиващ се производствено-териториален комплекс с конкретна специализация в развитието на производителните сили, при силно изразени вътрешни икономически връзки, традиционни етнографски и демографски характеристики и особености на населението, при единна система на социална, производствена и инженерна инфраструктура. Със своята специализация икономическият район заема определено място в националната икономика и общото развитие на държавата.

Икономическият район не е административно обособена единица, а се приема за основа при научните изследвания, прогнозирането и планирането. Обикновено той се простира върху няколко административно-териториално обособени единици (области и общини).

Икономическият район, пише Фейгън, е обективна реалност, присъща на стопанството на всяка страна, независимо от формите на общественото производство. Възникването, развитието и функционирането на икономическите райони е свързано с обективния резултат от задълбочаването на процеса на общественото (отрасловото и териториалното) разделение на труда.

Административно – териториалното деление е субективен продукт на дейността на държавата. То има политически и административно – управленски характер.

Икономическото райониране има научно – приложен характер. Определянето на районите се основава на оценката на поредица от икономически и социални фактори, а границите се потвърждават със закон.

Икономическото райониране е динамичен процес. Границите между районите подлежат на изменение при изменение в разпределението на производителните сили.

¹¹⁶ Баламезов, Ст. Основни системи на местното самоуправление. „Общинска автономия”, год. VIII, 2011. с.9

Икономическото райониране и разработването на обосновани схеми (райони и микрорайони) имат изключително значение при териториалното разположение на производителните сили. Икономическият район е основа на регионалното стратегическо управление. Тяхното значение би могло да се представи като предпоставка за постигане на следните цели:

- организиране на производството с цел да се приближи до източниците на суровини и до районите за потребление;
- създаване на широки възможности за коопериране, специализация и концентрация на отделните отрасли в района и между близко прилежащи райони;
- максимално задоволяване на потребностите на пазара и производството в рамките на района, като се отстранят нерационалните превози и се сведат до минимум логистичните и дистрибуционни разходи;
- осигуряване на максимална заетост на наличния трудов потенциал и ниво на доходите;
- преодоляване на различията в социално-икономическото развитие между отделните райони и относително изравняване на жизненото равнище на населението;
- постигане на оптимална схема на селищната система;
- постигане на комплексност в развитието на отделните икономически региони (регионалната икономика и инфраструктурата);
- съхраняване на екологическото равновесие;
- постигане на относително изравняване на икономическото и социално развитие по региони и изравняване на стандарта на живот.

В света съществуват големи различия в икономическото развитие и териториалното разпределение на природните условия и ресурси, на населението и трудовите ресурси.

Териториалните различия в разпределението на природните и трудовите ресурси, на населението и социално-икономическите условия са естествена основа за общественото разделение на труда.

Формите на общественото разделение на труда в своето развитие се проявяват в две основни форми: отраслово и териториално.

При отрасловото разделение на труда се постига обособяване отраслите на материалното производство. Диференциацията може да бъде и на второ ниво, т.е. до формирането на подотрасли.

В резултат на отрасловото разделение на труда се формира отраслова структура на икономиката: регионална, национална и европейска.

Териториалното разделение на труда се осъществява чрез специализация на икономиката на определена територия (икономически район, отделна държава, група държави) в производството на определени изделия, т.е. специализация на производството по териториални единици. Държавите и районите имат различни природни и социално-икономически условия, което предопределя и различията в тяхната специализация.

Понятието "икономическа интеграция" се определя като постепенно премахване на икономическите граници между суверенни държави и последващо сливане в единно цяло на отделните национални икономически единици.

Икономическата интеграция се осъществява посредством дълбоки и устойчиви връзки между отраслите и производството, науката, техниката и опазването на околната среда и на принципа на доброволност на участващите, суверенитет, взаимна изгода и равенство между държавите и сближаване развитието по държави и региони. Интеграционните процеси спомагат за преодоляване на различията между отделните държави и региони по степен на икономическо развитие.

3. Планиране, стратегии и реализация на регионалното развитие.

Икономическият район се простира върху няколко административно-териториално обособени единици. Границите между районите подлежат на изменение при изменение в разпределението на производителните сили.

Икономическият район е основа на регионалното и националното стратегическо управление и планиране. Организирането на разработката на плановете, проектите и програмите, определяне целите и стратегиите за развитието на икономическите райони заимства процедурите от регионалното планиране в транснационален, национален и регионален аспект.

Самият процес на планиране в регионален аспект е сложен и продължителен. Това се определя от следните фактори:

Първо, на територията се развиват разнородни организации, характерни със своята финансова, юридическа и организационна независимост.

Второ, по своята отраслова структура и статут те се организират в договорни или неформални отраслови браншови и други по-големи системи. По статут те са еднолични търговци, ООД, АД, корпоративни организации, тръстове, концерни, икономически групировки и други. Организационните, административни и икономически връзки между техните подразделения не се регулират от териториалните органи.

Трето, те потребяват териториални ресурси, което налага висока степен на координация, съгласуваност и взаимна обвързаност.

В теорията и практиката представителите в научното познание в сферата на регионалистика през ХХ век натрупват преди всичко познавателен материал, статистическа информация, както и географска характеристика за отделните региони. Ето защо и методическо осигуряване на планирането, определяне на границите, типологизацията на икономическите райони и тяхната диференциация, се развива ускорено в края на ХХ и началото на ХХІ век.

Вторият етап е свързан с използване на икономическите региони като обект на разработка на регионалните национални и транснационални планове за устойчиво развитие.

Основната характеристика на видовете планиране се определя от: единен, общодържавен териториално-устройствен план на България, който се явява, като обединяващ територията. Той съдържа:

- териториално-устройствени планове на отделните териториални единици – области, райони, и населени места;
- териториално-устройствени планове по подсистеми – функционални, интегриращи, поддържащи, осигуряващи.

При разработката на видовете регионални планове социално-икономически, териториално-устройствени, градоустройствени, бюджетно-финансови, кадастрални се използват очакваните динамични промени в природните и антропогенни системи, тенденциите, които се наблюдават в процеса на взаимодействие между човека, обществото и жизнената среда, вземат се предвид новите външни реалности в Балканския и Европейския регион. Главните задачи, които се преследват с териториално-устройственото планиране, се отнасят до постигането на такова балансирано разположение, териториално съчетаване и функциониране на обектите и дейностите от производствената и непроизводствената сфера, ефективно използване на разнообразните ресурси и повишаването на жизненото равнище на населението, което да доведе до създаването на комплексно устроена територия, развити регионални икономики и хармонизирана жизнена среда.

Според действащото законодателство в България основната териториална единица за планиране и управление на процесите на икономическо развитие в териториален аспект се явява общината, поради което тя се приема за носител на местното самоуправление.

Основната цел на регионалното развитие е формулирана в Конституцията на България (чл. 20): "Държавата създава условия за балансирано развитие на отделните райони на страната и подпомага териториалните органи и дейности чрез финансовата, кредитната и инвес-

тиционната политика". Тук е регламентирана конституционната основа относно териториалното ниво, в което следва да се осъществява регионалната политика, както и инструментариума за въздействие, т.е. как, къде и с какви средства ще се осъществява политиката за регионално развитие.

Производствената и обществената активност на населението в една държава или икономически регион основно зависят от територията, която обитава населението, както и от комплекса от природни дадености и влиянието на териториалните фактори и условия. Природният комплекс осигурява на хората възможността да организират своето разумно съществуване. Икономическият потенциал на тази територия се формира от демографската ситуация и природните дадености на отделните териториални единици.

За да се постигне една ефективно действаща териториална система, включваща рационално изградени производствено-стопански структури, социално приемлива демографска конфигурация и модерно уредена селищна мрежа, е необходимо различните дейности да бъдат планирани, регулирани и насочени съобразно предварително набелязаните цели и задачи и в зависимост от основните приоритети на регионалната икономическа политика в транснационален, национален и регионален аспект.

Стратегията трябва да включва на първо място онези общински дейности (здравеопазване, образование, култура, комунално-битово стопанство, териториална инфраструктура), на които общината може да влияе. Едновременно с това на основата на разпределението на териториалните ресурси общинската администрация, упражнявайки управленски функции, и общинския съвет като орган на самоуправлението следва съгласувано с организациите, локализирани на територията, да разработват стратегия за регионалното комплексно развитие, да оказват съществено направляващо въздействие в развитието на дейностите, отраслите на общината като цяло.

Общинските стратегии се съобразяват с изискванията за класификацията на отраслите от системата на националните сметки. Целта е да се постигне съпоставимост при провеждане на регионални сравнения с други общини в страната и да се използват показатели, които статистиката изчислява по общини.

Класификацията на отраслите има за база международна класификация и най-вече използва отрасловата класификация на страните от Европейската общност. Това дава възможност в процеса на избора на общински стратегии да се извършват международни регионални сравнения.

Основната цел на общинската стратегия е цялостното подобряване на условията на живот, бит и труд на населението чрез:

- разумно използване на природните дадености;
- ефективно използване на материалните, финансовите и кадровите ресурси.

Общините заедно с фирмите, развиващи се на територията на дадена община, си поставят свои цели, но понякога личните или груповите интереси могат да пренебрегнат общинските цели и стратегии. В този случай общинската администрация като изразител на колективните интереси на цялата община отстоява интересите на обществото и чрез стратегиите и целите осигурява устойчиво развитие на регионалната икономика.

Вземането на стратегически решения е свързано с намирането на компромис между изискванията на икономическите, социалните и екологичните критерии и показатели. Този компромис трябва да отговаря не само на интересите на общината в момента, но да защитава интересите и на бъдещите поколения. Без силна регионална икономика социалните проблеми не могат да бъдат решени, от една страна, а от друга – обслужващата сфера е сериозен стимул и формира условия за укрепването и оптимизирането на развитието на регионалната икономика.

Повечето от общините смятат, че с разработването на една цялостна стратегия за развитието им ще се решат основните проблеми в икономическата, социалната и екологичната сфера. Глобалната стратегия дава основното направление за дългосрочна перспектива, а частните стратегии създават условия за решаването на конкретните проблеми и от тях в по-близък времеви интервал се осигурява решение на социалните и материалните интереси на общините и населението. Дългосрочната стратегия може да има времеви хоризонт до 10-15 години, а частните стратегии и конкретните програми за развитие на отделните дейности визират период от две до пет години. Те съдържат конкретни мерки, даващи възможност да се материализират ефектите, предвидени в генералната стратегия.

Общинската стратегия трябва да е гъвкава и отворена, което означава в нея да намират отражение промените в законодателната уредба.

За да бъдат стратегиите изпълними, е необходимо да се прилагат следните основни принципи при разработването им:

- стратегията да съответства по своя обхват на компетенциите на местните органи на териториално управление съобразно действащата икономическа и юридическа база;

- да се осигури приемственост с действащите в момента генерална стратегия и частни стратегии по видове дейности в национален и международен аспект;
- стратегията да е съвместима с националната стратегия за регионално развитие и с проблемите, които трябва да решава столицата съобразно държавните приоритети в икономиката и социалната сфера;
- стратегията да е съобразена с най-съвременните решения в останалите европейски страни, да осигурява екологични и икономични условия за живот и комуникации на населението и да отговаря на критериите и изискванията на Европейския съюз;
- стратегията да е реалистична, като набелязаните цели да са осигурени с ресурси;
- стратегията да притежава адаптивност или алтернативни варианти и възможност за доразвитие при съществена промяна на социално-икономическите условия;
- стратегията да е научнообоснована или да ползва многогодишния опит на специализираните научни институти в съответните направления и най-новите постижения на регионалната икономическа наука;
- стратегията да е съобразена с уникалното, многофункционалното предназначение на общината като административен, стопански и научен център и място за живот на много хора;
- стратегията да е разработена въз основа на отчитане влиянието на закономерности, числови анализи и прогнози, съобразени с експертни оценки, имащи задълбочена обосновка, за да не се допускат субективизъм и лансиране на лични и групови интереси над интересите на общината;
- стратегията да притежава конкретност, т. е. от нея да личи кои научни звена, колективи или органи на общинското самоуправление по отделни направления и дейности ще разработят конкретните мерки за практическата реализация на стратегическите цели, кои ще координират възлагането, финансирането и изпълнението на тези проекти;
- стратегията трябва да е компактна и представителна – не голяма по обем и подходящо технически оформена с точно, ясно и конкретно обхващане на процесите и явленията, развиващи се на дадена територия.

4. Регионална политика на Европейския съюз – същност и особености

Политиката за регионално развитие на България е тясно обвързана с целите на социално-икономическата стратегия за развитие на страната. В стратегически план регионалното развитие се стреми към постигане на балансирано и устойчиво развитие на регионите в България създаване на условия за икономически растеж и високо ниво на заетост на основата на потенциала им за развитие, както и към укрепване на икономическото и социалното единство на регионите в процеса на европейската интеграция на страната.¹¹⁷

С приключване на преговорите по глава 21, приемането на Закона за регионално развитие и подзаконовите нормативни документи се създадоха реални предпоставки за провеждането на съвременна регионална политика в нашата страна¹¹⁸.

Действащата нормативна уредба по регионално развитие включва:

- Закон за регионалното развитие;
- Закон за административно-териториалното устройство на Република България;
- Национален план за регионално развитие за периода 2000 – 2006 г.;
- Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005 – 2015 г.;
- Правилник за организацията и дейността на регионалните съвети за развитие;
- Правилник за организацията и дейността на областните съвети за развитие;
- Наредба за управлението, наблюдението, оценката, контрола за ефективното изпълнение и информационното осигуряване на Националната оперативна програма за регионално развитие;
- Наредба за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие;
- Наредба за управлението, наблюдението, оценката, контрола за ефективното изпълнение и информационното осигуряване на регионалните планове за развитие.

¹¹⁷ Генешки, М., Регионална икономика, София, 2002г., стр. 73.

¹¹⁸ Европейски структурни фондове. Програмиране и процедурен механизъм - Фондация за Нов български университет, С., 2002, стр. 23.

Необходимо е усъвършенстването на съществуващата нормативна база, което би допринесло за разширяване възможностите на регионалната и националната политики.

Първият обособен закон за провеждане на регионална политика в България е приет през 1999 г. Към момента на влизането му в сила не съществува напълно готова и отговаряща на изискванията национална стратегия за регионално развитие. Предвид и ранният етап от европейската интеграция на България, текстовете на закона не са хармонизирани с разпоредбите на регламент 1260/1999 на ЕС, който урежда реда и условията за получаване на средства от Структурните фондове за подпомагане на регионалната политика и развитие.

За да бъде запълнена частично липсата в някои от областите, свързани с изпълнението на програми и стратегии, финансирани със средства от ЕС, през 2000 г. се приема Постановление на МСЗ за определяне на условията и реда за изпълнение на стратегии и програми, съфинансирани от програмите на ЕС в областта на регионалното развитие и икономическото и социално сближаване. С този акт са дефинирани районите за планиране, отговарящи на нивото NUTS 2 от номенклатурата на териториалните статистически единици на ЕС, прилагана от Евростат.

През 2002 г. правителството приема Стратегия за участие в Кохезионния и Структурните фондове на ЕС, според която е предвидено понататъшно усъвършенстване на законодателството в областта на регионалната политика. Това налага и разработването на нов Закон за регионално развитие, който е приет през 2004г. и действа и в момента. Към датата на неговото приемане, голяма част от изискванията на ЕС са изпълнени, приети са и предвидените поднормативни актове към закона. Към този момент показателите за определяне териториалния обхват на районите за целенасочено въздействие са дефинирани в специална наредба. Със Закона за изменение и допълнение на ЗРР от април 2005 г., тези параметри са изцяло включени в текста на действащия закон.

Общи основания за инициране на промени в действащата нормативна уредба :

- В следствие на пълноправното членство на България в ЕС от 01.01.2007 г., съществува необходимост от пълна хармонизация на разпоредбите закона с европейското законодателство в областта на регионалната политика и изискванията на програмния период 2007 – 2013 г.;
- Актуализацията на разпоредбите в закона е належаща предвид необходимостта от по-добра координация между органите на управление и съгласуване на документите за регионално

развитие; оценката за нея към момента е, че тя не е особено ефективна;

- Правилата и процедурите за разработване, приемане, изпълнение наблюдение и оценка на стратегическите планови документи за регионално и местно развитие са сложни, поради възприетата сложна координация и взаимодействие между тях; органите, които ги разработват и приемат срещат определени трудности при изпълнението на функциите си;
- Необходимо е по-тясното обвързване на процеса на стратегическо планиране с процеса на разработване и прилагане на Оперативната програма “Регионално развитие”, която ще се съфинансира със средства на ЕС по линия на Европейския фонд за регионално развитие;
- Прецизиране на понятийния апарат.

Промените направени в действащата нормативна уредба са съответно:

Глава първа – “Общи положения”. Разпоредбите, свързани с процеса на програмиране на регионалното развитие не са необходими, тъй като след 01 януари 2007 г. регламентите на ЕС по отношение на Структурните и Кохезионния фонд ще са директно приложими като нормативна уредба.

Глава втора – “Териториална основа на регионалното развитие”. Чл. 6 от ЗРР въвежда понятието планови район и определя обхвата на шестте обособени района на територията на Република България.¹¹⁹ Шестте обособени (планови) района в страната нямат статут на административно-териториални единици. За да съответстват на ниво 2 по NUTS класификацията на Евростат, те трябва да покрият следните изисквания за брой население: минимум 800 000 и максимум 3 000 000 души. Към 31.12.2004 г., два от шестте района не отговарят на този критерий: Северозападният и Югоизточният. Законопроекта за изменение и допълнение премахва валидният сега термин “район за планиране” и го заменя с единственото наименование район, за който е дадено разширено определение в чл. 6 на основата на административно-териториалното деление на страната.

Предвидените изменения в териториалния обхват на (плановите) райони са, както следва:¹²⁰

- Северозападен район – Видин, Враца, Ловеч, Монтана, Плевен (добавени са областите Ловеч и Плевен);

¹¹⁹ Стефанова, М., Калфова, Е., Децентрализация и интеграция: регионално и местно управление, София, 2004г., стр. 38.

¹²⁰ Закон за регионално развитие, в сила от 31.08.2008 г. Обн. ДВ. бр.50 от 30 Май 2012г., стр.18

- Северен централен район – Велико Търново, Габрово, Разград, Русе, Търговище (извадени са Ловеч и Плевен и са добавени областите Разград и Търговище);
- Североизточен район – Варна, Добрич, Силистра, Шумен (извадени са областите Разград и Търговище);
- Югоизточен район – Бургас, Сливен, Стара Загора, Ямбол (добавена е област Стара Загора);
- Южен централен район – Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково (извадена е област Стара Загора);
- Югозападен – Благоевград, Кюстендил, Перник, Софийски, София (без изменение).

Промяната в териториалния обхват на районите ще доведе и до съответните изменения в броя население:

Таблица 1. Население в районите на планиране в България към 2015г.

Райони за планиране	Население
България	7 153 784
Северозападен	783 909
Северен централен	815 441
Североизточен	944 458
Югоизточен	1 052 575
Южен централен	1 436 216
Югозападен	2 121 185

Източник: НСИ, 2015 г.

Според новия териториален обхват районите изпълняват условието за брой на населението според изискванията на ЕС и всички съответстват на ниво 2 по NUTS класификацията на Евростат.¹²¹

Глава трета – “Стратегическо планиране и програмиране на регионалното развитие”

- Предвидените разпоредби в Закон за изменение и допълнение (ЗИД) в голяма степен опростяват координацията и йерархичната последователност при изготвянето на стратегическите планови документи;
- Отпадат всички текстове, свързани с разработването на Националната оперативна програма за регионално развитие, тъй като от датата на членството на България, в тази област директно приложимо е правото (регламентите) на ЕС;

¹²¹ Районите и областите в България 2008-2011, Национален статистически институт, София, 2015г., стр.41.

- По отношение на останалите стратегически планови документи, ЗИД не въвежда качествени изменения и в много голяма степен преповтаря текстовете на ЗРР.

В териториалните нива, за които се разработват програмни документи ЗИД не предвижда изменения. Те са еквивалентни на законоустановените в момента¹²²:

- Национална стратегия за регионално развитие;
- Регионални планове за развитие;
- Областни стратегии за развитие;
- Общински планове за развитие.

Глава четвърта – “Управление на регионалното развитие”

- Прецизират се функциите на органите за управление на процеса на осъществяване на регионалната политика;
- Регионалните съвети за развитие се извеждат на централно ниво. Създават се административни звена към министъра на регионалното развитие и благоустройство. Като цяло значими изменения не се предвиждат.

Глава пета – “Ресурсно осигуряване на регионалното развитие”

- Отпадат разпоредбите, свързани с държавното подпомагане на районите за целенасочено въздействие, тъй като материята е уредена в Закона за държавните помощи. Като цяло значими изменения не се предвиждат.

Най-голямата част от потенциалните ползи от законопроект са по линия на постигната пълна хармонизация с европейското законодателство и изпълнение на заложените изисквания и като следствие и по-високата бъдеща усвояемост на средства от Структурните и Кохезионния фонд.

При изграждането на регионалната политика на ЕС се прилагат главно два подхода. Първият е свързан с подпомагането на някои по-изостанали региони от ЕС в различно отношение /политическо, икономическо, социално и т.н./ или т.нар. компенсаторен подход, докато вторият е свързан с преразпределителните функции на ресурсите на ЕС чрез икономически растеж /това се свързва преди всичко с отделните вноски на всяка страна от евросъюза по отношение икономически растеж/.¹²³

Инструментарий и принципи на Европейския съюз за регионално развитие:

- Структурни фондове (СФ);
- Приоритетни цели на СФ;

¹²² Стефанова, М., Калфова, Е., Децентрализация и интеграция: регионално и местно управление, София, 2004г., стр.38.

¹²³ Кръстев, С. Регионална политика на ЕС.УНСС, 2010., стр.72-74

- Фонд за сближаване (Кохезионен фонд);
- Регламенти;
- Кредити от Европейската инвестиционна банка (ЕИБ);
- Инициативи на Общността;
- Райониране и статистика;
- Децентрализирано управление и засилен контрол;
- Многогодишно планиране и резерв за изпълнение;
- Принцип на “по-голямата концентрация”;
- Специална подкрепа за страните-кандидатки.

Основна тенденция, свързана с глобализацията на общата регионална политика на ЕС е по отношение присъединяването на нови страни-членки към съюза и в този аспект ориентиране на политика чрез създадени предприсъединителни фондове, към цялостна хармонизация на стопанския и обществения живот на тези страни, с основните достижими критерии за регионално развитие на ЕС. Тенденциите са свързани с непрекъснати нововъведения и иновации, съвременни достижения, нови заплахи и нови обстоятелства в еврозоната, в регионален и в глобален аспект, като целта е най-пълно и лесно адаптиране към новите глобални тенденции във всички сфери на обществено икономическия, политическия и социалния живот в страните в ЕС.

С цел постигане на устойчивото и балансирано регионално развитие на България, в съответствие с европейската регионална политика, специфичните нужди и потенциал на българските региони и общини и възможностите за тяхното финансиране, правителството одобри проект на Закон за регионалното развитие. Съгласно този проект страната ни е разделена на три нива региони, според изискванията на общата класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), прилагана от ЕВРОСТАТ. По този начин се цели редуциране на междурегионалните и вътрешнорегионални различия, като се осигурят условия за ускорен икономически растеж, високо ниво на заетост в районите и развитие на териториалното сътрудничество.¹²⁴

Дефинирани са три йерархични нива — NUTS1, NUTS2 и NUTS3. Определянето и приемането на обхвата на посочените три нива на териториални единици за статистиката за всяка страна-членка задължително се съгласуват с ЕВРОСТАТ и ЕК. Класификацията NUTS подразделя територията на страните-членки, като им дава индивидуален код и наименование. Изисква се броят на населението на видовете териториални единици да попада в следните граници:

¹²⁴ Стефанова, М., Калфова, Е., Децентрализация и интеграция: регионално и местно управление, София, 2007г. , стр.97.

Таблица 2. Класификация на административните единици

Ниво	Минимум население	Максимум население
NUTS 1	3 000 000	7 000 000
NUTS 2	800 000	3 000 000
NUTS 3	150 000	800 000

Източник: Регламент N 1059/2003 на Европейския парламент и Европейския съвет

Регламент (ЕС) 1059/2003 изисква като страна-членка териториалните единици за статистически цели за България на съответните нива да отговарят стриктно на изискванията за броя на населението¹²⁵. Актуализацията на класификацията на териториалните единици за статистически цели включва необходими изменения в териториалния обхват на районите на нива NUTS1 и NUTS2 с цел да се отговори на изискванията за брой на населението и на другите критерии, залегнали в Регламент (ЕС) 1059/2003. При определянето на териториалния обхват на нивото NUTS2 е отчетено, че освен за целите на статистиката то е ниво, на което се разработват Регионални планове за развитие съгласно действащия Закон за регионалното развитие.

След началото на 2007г. с участието на компетентните български институции в законодателна процедура е съгласуването и приемането на отделен регламент на ЕС за регионалната класификация за България и Румъния, допълващ Регламент (ЕС) № 1059/ 2003 г. с одобрената от ЕВРОСТАТ регионална класификация на районите на нива NUTS 1 и NUTS 2 за България.

Регулация 1059/2003 на Европейския парламент в Класификацията на териториалните единици за статистически цели NUTS се включват само нивата NUTS 0, NUTS 1, NUTS 2 и NUTS 3. Нивата от предишната версия NUTS 4 и NUTS 5 вече са извън Класификацията NUTS и се наричат съответно LAU 1 и LAU 2 (от Local Administrative Units), като за тях се запазват принципите на кодиране, използвани в NUTS.

Таблица 3. Разпределение на административните единици

NUTS 0 -	NUTS 2 -	NUTS 3 -	LAU 1 -	LAU 2 -
България	Райони за планиране	Области	Общини	Населени места

Източник: Регламент N 1059/2003 на Европейския парламент и Европейския съвет

¹²⁵ Генешки, М., Регионална икономика, София, 2003 г., стр. 32.

През 70-те години на 20 век ЕС започва постепенното разделянето на територията си на т.н. райони за планиране. Те отговарят отчасти на съществуващите до тогава административни единици, но не съвсем, защото във всяка една от страните-членки административните структури са различни. Статистическата система за това разделение се нарича NUTS (Номенклатура на статистическите териториални единици). Класификацията NUTS има йерархическа структура. Тя включва 3 регионални нива NUTS 1, 2 и 3. Всяка държава има правото да определи сама допълнителни йерархични нива в рамките на NUTS 3.¹²⁶

Номенклатура на статистическите териториални единици изпълнява няколко съществени функции:

- За събиране и хармонизация на статистически данни в общността;
- За социално-икономически анализи на регионите – през 1961 г. в рамките на конференция за развитието на регионите в рамките на общността се приема NUTS 2 за основна база за анализ на социално-икономическото състояние на отделните региони на страните-членки;
- За оформяне на общата регионална политика – помага за изготвяне на оценка на базата на която се избират регионите за които се отпускат средства от европейските фондове. Т.е. попадат в т.н. Цел 1 и се класифицират чрез NUTS 2

5. Регионална политика на България. Тенденции и перспективи на регионалната политика на ЕС и отражението ѝ върху България.

Държавното регулиране на регионалното развитие се осъществява от държавата чрез Национален план за регионално развитие. Държавата създава условия за балансирано развитие на отделните райони на страната и подпомага териториалните органи и дейности чрез финансовата, кредитната и инвестиционната политика.

Все още липсва достатъчна вертикална и хоризонтална координация. Практика е проекти, които фигурират в програмите на министерствата, да не са известни в областите и да не са включени в техните планове за развитие. Поради тези причини невинаги усвояването на средства по проекти води до желанния социален и икономически ефект.

Сериозна пречка в процеса на планиране е липсата на знания и опит на администрацията на всички нива на управление и на техните социални и бизнес партньори, както и тяхната мотивация за ефективно

¹²⁶ Стефанова, М., Калфова, Е., Децентрализация и интеграция: регионално и местно управление, София, 2007 г., стр.16.

участие в процеса. Липсват нагласи и професионални умения за постигане на максимална прозрачност на процеса на планиране, включване и ползване на експертния потенциал на всички заинтересовани страни, организиране на обществени дискусии и постигане на консенсус за приоритетите на териториалните общности.

Все още има общини, които просто изготвят лист със своите потребности и идеи за проекти без дългосрочна визия и икономическа обосновка и очакват финансиране от държавни фондове или държавния бюджет. Липсва широко разпространен опит за ползване на алтернативни източници на финансиране и привличането на частни капитали.

Мониторингът и оценката се сблъскват не само и дори не толкова с организационни ограничения, колкото с липса на информация за планираните и осъществяваните действия, както и с липса на знания, умения и опит за нейното използване. Сравнително слабо е разпространена практиката за предварителна оценка на плановите и програмни документи, по-специално по методиките, използвани в ЕС.

Що се отнася до финансовото управление и контрол, новата подзаконна нормативна уредба създава нова структура за плащания и счетоводна отчетност. Необходимо е подобряване на ефективността и засилване ролята на Агенцията за държавен вътрешен финансов контрол – вътрешен и предварителен финансов контрол, осъществяван от органите на Агенцията; засилване ролята на Националния фонд към МФ – финансов контрол; и на Сметната палата – външен последващ финансов контрол (одит).

На национално ниво не съществува обособен финансов ресурс за финансиране на политиката за регионално развитие. Публичното финансиране се насочва чрез бюджетите на съответните министерства в съответствие с годишния държавен бюджет и чрез различни извънбюджетни фондове. Това повишава необходимостта и изискванията към координацията на секторните политики.

Формирането на приходите на общините е твърде централизиран процес и като цяло приходите са ограничени като количество. Поради тази причина местните власти се оценяват като не особено надежден партньор при съфинансирането на проекти чрез предприсъединителните инструменти, а и чрез структурните фондове. Прагматичното разглеждане на политиката на регионално развитие е не толкова като пряко разпределение на ресурси, а преди всичко като координация на секторните политики и действия и насочването им към решаване на регионални проблеми. Затова ключовият фактор за успех на плановете за регионално развитие, постигането на интегриран подход и ефективно използване на ресурсите е координацията на секторните поли-

тики. Включването на определен проект в плановете не е автоматична гаранция за неговото финансиране.

Целите на регионалната политика на България трябва да бъдат:

- балансиране на националните, регионалните и местните интереси и приоритети – смекчаване на регионалните различия в заетостта, доходите на населението и възможностите за развитие;
- отваряне на националното пространство и решаване проблемите на регионалното и местно развитие чрез трансгранично сътрудничество;
- подобряване ефективността на публичните инвестиции от български и чуждестранни финансови институции, както и междусекторната координация;
- отговаряне на изискванията за ползване на предприемаческите инструменти за социално-икономическо сближаване и присъединяване на страната към Европейския съюз.

Приоритетите за осъществяване на националната политика за регионално развитие да са:

- изпълнение на поетите ангажименти по глава 21 “Регионална политика”;
- създаване на предпоставки за преодоляване на съществуващите различия между отделните региони в страната;
- стимулиране развитието на пограничните райони;
- доразвиване на законодателната и нормативна база;
- изграждане на надеждна информационна основа за регионалното планиране и управление с акцент върху районите за планиране.

Могат да бъдат формулирани четири основни направления на дейността в областта на регионалната политика:

- осигуряване на нормативната база, хармонизирана с европейското законодателство;
- закон за регионалното развитие и наредбите към него, съобразени с проблематиката за устройството на територията;
- изграждане на институционален и административен капацитет за провеждане на регионалната политика и усвояването финансово определените за България средства на структурните фондове и Кохезионния фонд – децентрализация и прилагане принципите на субсидиарност, солидарност и равнопоставеност;
- междуведомствена координация и взаимодействие с местните и регионални власти за осигуряване на ефективно използване

не на средствата и осигуряване на инвестиционното проектиране и изграждане на инфраструктурите.

Задачите, които трябва да бъдат изпълнени в тези основни направления на национално, регионално и местно ниво, са:

- подобряване качеството на Националния план за икономическо развитие;
- изпълнение на разпоредбите на Закона за регионално развитие;
- създаване на административен капацитет за усвояване на структурните фондове и Кохезионния фонд;
- разпределение на отговорностите между различните органи на национално и регионално равнище;
- разширяване на междуведомственото сътрудничество с органите на местното самоуправление, икономическите и социални партньори.

Заклучение

В условията на пазарна икономика организацията на икономическия и социалния живот в териториалните единици изисква да се търсят нови форми за анализ и регулиране, изпълнени с ново съдържание. Пример за това са регионалните стратегии. Те се разработват на макроравнище: (национално и транснационално) и микроравнище (област, община, райони и кметства). Тъй като в настоящия момент общините представляват основен център за икономическо развитие, социално-битово и административно обслужване на населението, важно място заема изборът на общинските стратегии.

На национално равнище в повечето случаи основното регионално различие е между столиците и останалата част от страната. Моторът на регионалното развитие са големите градове, градските зони и агломерации.

Не е възможно регионалното развитие да бъде откъснато от държавното (националното) развитие, от неговите цели, подходи, механизми и ресурси за реализиране. Големият въпрос в условията на пазарната икономика е да се открие съотношението между централните подходи и регулатори и местните механизми на регионалното пазарно стопанство

Регионалната политика е една от най-динамичните сфери на развитие в България през последните няколко години. Създадена е нормативна база и институционална структура, натрупан е опит в процеса на планиране и координация между отделните сектори. Увеличава се

разбирането за потребността от партньорството с неправителствените организации и реалния сектор.

Основната цел на регионалната политика на Европейския съюз (ЕС) е да насърчи ускореното социално и икономическо сближаване в Съюза. Регионалната политика на ЕС се основава на финансовата солидарност, доколкото част от приноса на страните-членки към бюджета на Общността се насочва към по-малко проспериращите региони и социални групи.

Съществен проблем е ограниченият обмен на информация, което силно затруднява процеса на планиране и формиране на общо разбиране за регионалната политика и ефективно и навременно участие на всички партньори в процеса.

Районите за планиране не разполагат със собствени финансови ресурси. Областните администрации получават средства само за текущата си дейност, но не разполагат със собствени финансови ресурси за реализация на областните планове за регионално развитие.

Източници:

Баламезов, Ст. Основни системи на местното самоуправление. „Общинска автономия”, год. VIII, 2011.

Василева, Л., Велковска, П, Манолова, А., Регионално планиране и прогнозиране, С,2001.

Вебер, А. Теория размещения промишленности. Л.-М.,1926 г., М.

Генешки, М., “Регионална икономика” С. 2003 г.

Европейски структурни фондове. Програмиране и процедурен механизъм – Фондация за Нов български университет, С., 2002, стр. 23

Кръстев, С. Регионална политика на ЕС.УНСС, 2010., стр.72-74

Льош, Л. Географическое размещение хозяйства. М., 1959 г.

Районите и областите в България 1997-2001, Национален статистически институт, София, 2011г., стр.41.

Районите и областите в България 2007-2011, Национален статистически институт, София, 2013г. , стр.71.

Стефанова, М., Калфова, Е., Децентрализация и интеграция: регионално и местно управление, София, 2007г., стр. 38.

Янкова, Н., сп. Икономически изследвания, издава ИИИ на БАН, София 2002 г., стр. 3-4

Закони, правилници, наредби

Закон за регионално развитие, в сила от 31.08.2008 г. Обн. ДВ. бр.50 от 30 Май 2012г., стр.18

Статии от периодичния печат, други

Местни бюджети в България. Изд. Фондация за реформа в местното самоуправление, С.; 2013 г.,
Национален статистически институт, Население към 2015 г.
Национално сдружение на общините в Република България (НСОРБ).

Интернет ресурси

www.legaltheory.org/index.php?rid=19&id=59 – 25k°

